

Tomasz NAPIERAŁA, Bogdan WŁODARCZYK

KOMISJA GEOGRAFII TURYZMU POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

WPROWADZENIE

Geografia turystyki należy do młodszych dyscyplin geografii człowieka. Jej wydzielenie zaproponował w 1932 r. Stanisław Leszczycki. W okresie międzywojennym powstała w Krakowie pierwsza na świecie geograficzna jednostka zajmująca się kształceniem turystycznym – Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, w którym nie tylko kształcono kadry, ale także prowadzono badania naukowe. Po drugiej wojnie światowej dyscyplina ta nie rozwijała się jednak dynamicznie i dopiero w latach 70. XX w. nastąpiła na tym polu zmiana (Liszewski 2008, s. 206–207). Powołano wówczas jednostki badawcze zajmujące się geografią turystyki na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Łódzkim. Po zmianach ustrojowych, wraz ze wzrostem roli turystyki w rozwoju gospodarczym Polski, zwiększyła się dynamika badań w zakresie geografii turystyki jak również kształcenia kadr. Poza uniwersytetami i wyższymi szkołami wychowania fizycznego, na których kształcono kadry dla turystyki jeszcze w okresie socjalizmu, zadanie to przejęły także uczelnie ekonomiczne, przyrodnicze a nawet techniczne. Powstały również liczne szkoły prywatne kształcące kadry dla obsługi ruchu turystycznego i zarządzania przedsiębiorstwami turystycznymi.

1. HISTORIA POWOŁANIA KOMISJI GEOGRAFII TURYZMU PTG

Komisja Geografii Turystyki (pierwotnie: Turystyki) Polskiego Towarzystwa Geograficznego została powołana na zebraniu Zarządu Głównego PTG 19 października 1968 r. Jubileusz 100-lecia PTG jest zatem jednocześnie jubileuszem 50-lecia działalności komisji.

Ze względu na niekorzystną sytuację finansową, działalność komisji zawieszono w 1973 r. Reaktywacja pod nazwą Komisja Geografii Turyzmu nastąpiła w końcu 1979 r. z inicjatywy ośrodka krakowskiego, w którym od 1977 r. działała pierwsza w powojennej Polsce specjalność studiów z geografii turystyki, a od 1979 r. – Zakład Geografii Turyzmu w strukturach Instytutu Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

2. WŁADZE KOMISJI GEOGRAFII TURYZMU PTG W LATACH 1968–2018

Pierwszym przewodniczącym Komisji Geografii Turystyki PTG w 1968 r. został Olaf Rogalewski, na funkcję zastępcy przewodniczącego powołany został wówczas Stanisław Wawrzyniak, a w składzie komisji znaleźli się jeszcze członkowie: Wanda Bem (wszyscy troje z Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki), Antoni Jackowski (Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego), Jadwiga Jędrzejowska (Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze), Teofil Lijewski (Instytut Geografii PAN) i Maria Irena Mileska (Instytut Geografii Uniwersytetu Warszawskiego). Sekretarzem komisji została Halina Gudowska (Instytut Geografii PAN).

Po reaktywacji w 1979 r. przewodniczącą Komisji Geografii Turyzmu PTG została Jadwiga Warszyńska (Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego). Funkcję zastępcy przewodniczącego objął Stanisław Liszewski (Instytut Geografii Uniwersytetu Łódzkiego), a sekretarza – Antoni Jackowski (Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego). Aktywnie w prace komisji włączyli się ponadto Eugeniusz Andrzejewski (Instytut Geografii Uniwersytetu Gdańskiego), Jerzy Kruczała (Instytut Planowania i Ekonomiki Regionu Akademii Ekonomicznej w Krakowie), Walentyna Dejowa (Instytut Środowiskowych Podstaw Turystyki i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu), Alicja Kostrowicka (Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego), Olaf Rogalewski (Zakład Społeczno-Gospodarczych Zagadnień Turystyki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie) oraz Jerzy Wyrzykowski (Instytut Geografii Uniwersytetu Wrocławskiego).

Po drugiej reaktywacji komisji, stanowiska przewodniczącego pełnili kolejno Antoni Jackowski w latach 1993–1996 i Stanisław Liszewski (1996–2016), a od 2017 r. Bogdan Włodarczyk z Instytutu Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego¹ (ryc. 1). Zastępcami przewodniczącego są od 20 kwietnia 2017 r.

¹ Biogram przewodniczącego PTG – A. Jackowskiego zamieszczono w załączniku 1 w tomie 1, natomiast biogram przewodniczącego komisji S. Liszewskiego w rozdziale poświęconym Oddziałowi Łódzkiemu PTG autorstwa M. Sobczyńskiego w tomie 2 niniejszego dzieła (s. 41–102).

Alina Zajadacz z Katedry Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Robert Faracik z Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Do zarządu komisji wybrano również Teresę Brzezińską-Wójcik (Zakład Geografii Regionalnej i Turyzmu, Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie) i Jacka Potockiego (Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu). Funkcję sekretarza objął Tomasz Napierała z Instytutu Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego.

Olaf Rogalewski
1968–1973

Jadwiga Warszyńska
1979–1993

Antoni Jackowski
1993–1996

Stanisław Liszewski
1996–2016

Bogdan Włodarczyk
2017–nadal

Ryc. 1. Przewodniczący Komisji Geografii Turyzmu (Turystyki) w latach 1968–2018

3. GŁÓWNE FORMY DZIAŁALNOŚCI KOMISJI GEOGRAFII TURYZMU

Najważniejszym celem działalności Komisji Geografii Turystyki, a później Turyzmu było skupienie polskich geografów zajmujących się przede wszystkim naukowo, ale również zawodowo i społecznie, problematyką z zakresu turystyki, wypoczynku i krajoznawstwa. Komisja z założenia miała być miejscem wymiany do-

świadczeń i poglądów dla geografów turystyki, jak również strukturą organizacyjną umożliwiającą podjęcie wspólnych projektów badawczych. Realizacja tak określonych celów miała być możliwa dzięki wspólnemu prowadzeniu terenowych prac badawczych, przede wszystkim o charakterze inwentaryzacyjnym i waloryzacyjnym, odnoszących się do elementów atrakcyjności turystycznej (ryc. 2).

Działalność badawcza miała być uzupełniona dyskusją naukową prowadzoną w ramach organizowanych przez komisję spotkań i konferencji naukowych, wycieczek krajoznawczych i wydawanych publikacji.

Cele Komisji Geografii Turystyki PTG zostały określone następująco:

- integracja środowiska geografów (badaczy, nauczycieli, pasjonatów) zajmujących się problematyką szeroko rozumianej geografii turystyki i turystyki;
- podejmowanie wspólnych inicjatyw badawczych z zakresu geografii turystyki;
- współpraca z nauczycielami szkół podstawowych i średnich zajmujących się turystyką i krajoznawstwem;
- wspólne przedsięwzięcia o charakterze organizacyjnym i popularyzatorskim, w tym mające na celu popularyzację działalności PTG.

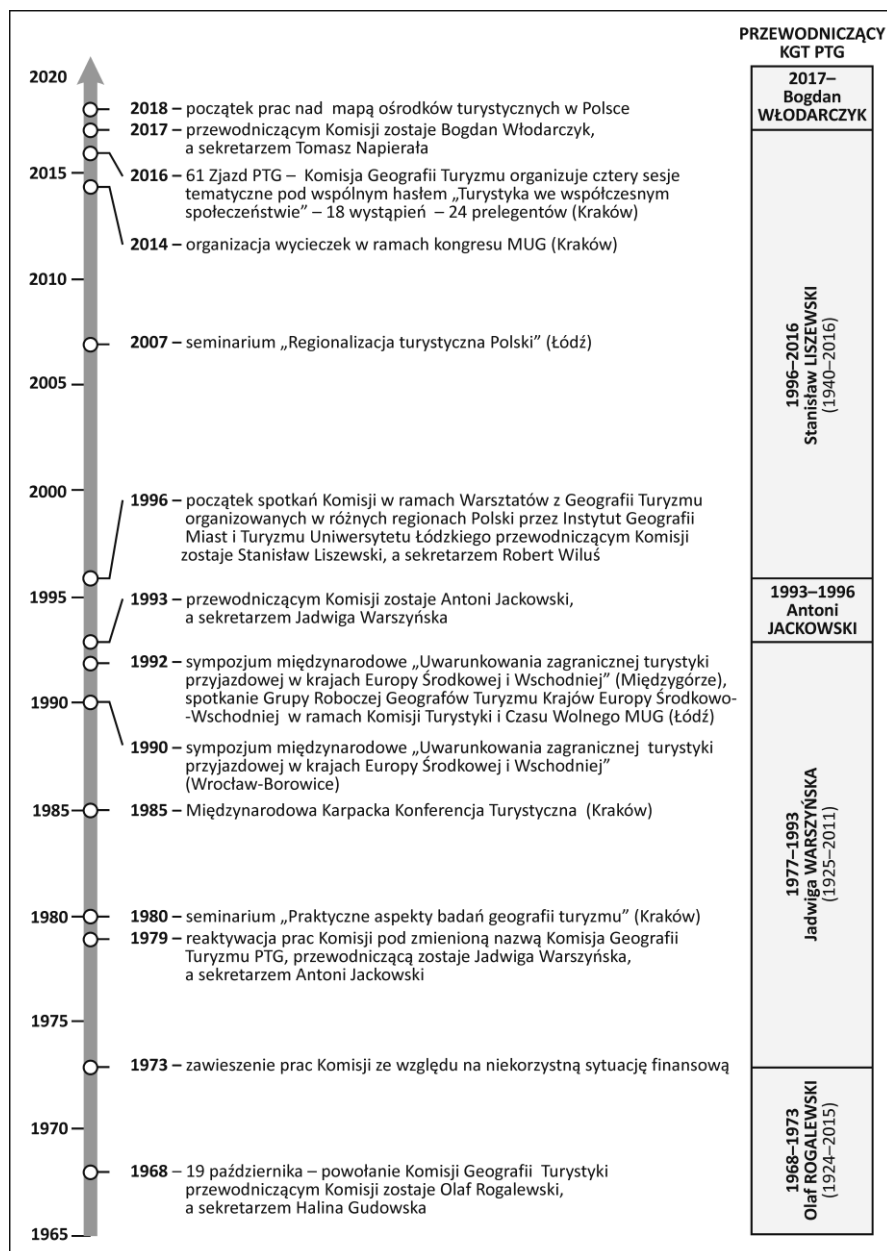
Po reaktywowaniu komisji w 1979 r. pierwszym celem działalności było zidentyfikowanie bieżącej problematyki i stosowanej metodyki badań geografii turystyki. Przede wszystkim jednak określono trzy kategorie przedmiotu badań geografii turystyki, a mianowicie: „przestrzeń turystyczną – rozumianą jako przestrzeń geograficzną, w której zachodzą zjawiska turystyczne, ruch turystyczny – jako zjawisko społeczne oraz człowieka – jako podmiot ruchu turystycznego” (Warszyńska, 1993, s. 77). W dalszej kolejności koncentrowano się na kwestiach terminologii turystycznej. Do najważniejszych osiągnięć komisji należało ujednoczenie kryteriów podziału walorów turystycznych i ruchu turystycznego. W latach 80. XX wieku opracowano niezrealizowaną niestety do dzisiaj koncepcję *Atlasu turystyki Polski*.

KONFERENCJE, SEMINARIA I WARSZTATY

Istotnym elementem działalności Komisji Geografii Turystyki są różnego rodzaju spotkania o charakterze naukowym, popularyzatorskim i aplikacyjnym. Starano się z zasady organizować trzy główne spotkania w ciągu roku:

- specjalne spotkanie komisji poświęcone tylko zagadnieniom jej funkcjonowania, zwoływane w lutym w różnych lokalizacjach, którym towarzyszył zazwyczaj wykład specjalistyczny;
- spotkanie w ramach dorocznego Zjazdu PTG;

- spotkanie w ramach Warsztatów z Geografii Turyzmu (konferencja „branżowa” Komisji Geografii Turyzmu PTG) (ryc. 3–5).

Ryc. 2. Aktywność organizacyjna Komisji Geografii Turyzmu PTG w latach 1965–2018

Ryc. 3. Warsztaty z Geografii Turyzmu: w 1984 r. w Łodzi (lewa); w 2013 r. w Inowłodzu (Spała) (prawa). Źródło: archiwum komisji

Doniosłe znaczenie miało zorganizowane w 1980 r. w Krakowie seminarium pt. *Praktyczne aspekty badań geografii turystyki*, w którym uczestniczyli zarówno przedstawiciele nauki, jak i praktyki (Główny Komitet Turystyki, Główny Urząd Statystyczny, Państwowe Biuro Podróży „Orbis” oraz instytucje działające na szczeblu wojewódzkim i miejskim).

W 1986 r. komisja dla uczczenia 50-lecia utworzenia Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizowała seminarium, na którym A. Jackowski wygłosił wykład wprowadzający na temat *Studium Turyzmu 1936–1939. Ocena działalności dydaktycznej i naukowej (Sprawozdanie.. 1986, 1987, s. 387)*. W dniach 18–19 października 1989 r. komisja zorganizowała we Wrocławiu seminarium pt. *Ocena atrakcyjności turystycznej krajobrazu Polski (Sprawozdanie... 1989, 1991, s. 131)*.

Ryc. 4. Warsztaty z Geografii Turyzmu: w 2001 r. w Malej Moravce (Czechy) (lewa); w 2003 r. pod zamkiem Mirów (Potok Złoty) (prawa). Źródło: archiwum komisji

Ryc. 5. Warsztaty z Geografii Turyzmu: w 2007 r. w Rochnie (lewa), w 2016 r. w Spale (prawa). Źródło: archiwum komisji

Warto odnotować aktywność komisji na arenie międzynarodowej: Międzynarodowa Karpacka Konferencja Turystyczna (Kraków, 1985), Sympozjum międzynarodowe pt. *Uwarunkowania rozwoju zagranicznej turystyki przyjazdowej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej* (Wrocław-Borowice, 1990), Sympozjum międzynarodowe pt. *Uwarunkowania rozwoju turystyki zagranicznej w Europie Środkowej i Wschodniej* (Międzygórze, 1992) oraz zorganizowane z inicjatywy Stanisława Liszewskiego założycielskie spotkanie Grupy Roboczej Geografów Turyzmu Krajów Europy Środkowo-Wschodniej w ramach Komisji Turystyki i Czasu Wolnego Międzynarodowej Unii Geograficznej (Łódź, 1992).

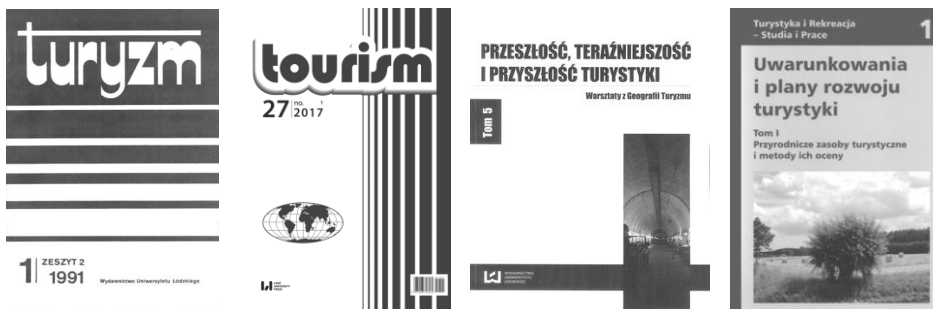
Ważnym momentem w działalności komisji było spotkanie w ramach XXI Seminarium Terenowego pt. Warsztaty z Geografii Turyzmu, które odbyło się w 2005 r. w Szczyrku. Rozpoczęto wówczas dyskusję nad koncepcją regionalizacji turystycznej Polski. Opracowaniu regionalizacji turystycznej Polski poświęcono posiedzenie komisji, które miało miejsce w Łodzi, w 2007 r. Efektem dyskusji był opublikowany w 2009 roku artykuł S. Liszewskiego (2009).

Komisja Geografii Turyzmu zintensyfikowała swoją działalność przy okazji 61. Zjazdu PTG, który odbył się na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w dniach 27–29 czerwca 2016 r. komisja zorganizowała wówczas aż cztery sesje pod hasłem *Turystyka we współczesnym społeczeństwie*, w których 23 prelegentów wygłosiło 18 komunikatów prezentujących aktualny stan badań w dziedzinie geografii turystyki.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Członkowie Komisji Geografii Turyzmu zaangażowani są w wydawanie licznych monografii i periodyków. Szczególnie silne są związki komisji z redakcjami trzech periodyków. W wydawanym od 1991 r. w Instytucie Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego czasopiśmie „Turyzm” (od 2001 r. jako „Tu-

ryzm/Tourism”, wychodzi po polsku i angielsku) redaktorem naczelnym jest aktualny przewodniczący Komisji Geografii Turyzmu B. Włodarczyk (wyszło 27 tomów). W tym samym Instytucie wydawana jest od 2011 r. seria wydawnicza (od 2017 r. rocznik) „Warsztaty z Geografii Turyzmu”, którego redaktorem naczelnym był również B. Włodarczyk, a obecnie jest nim Jolanta Wojciechowska (w serii wydano 7 tomów). Trzecim periodykiem, z którym związani są członkowie komisji jest seria „Turystyka i Rekreacja – Studia i Prace” wydawana przez Katedrę Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, której redaktorem jest Zygmunt Młynarczyk (wydano 19 tomów) (ryc. 6).

Ryc. 6. Periodyki związane z Komisją Geografii Turyzmu PTG

PODSUMOWANIE

Pomimo, iż w trwającej pół wieku działalności Komisji Geografii Turyzmu (Turystyki) była kilkuletnia przerwa, to aktywność jej trwa już nieprzerwanie od niemal czterech dekad. Polska dokonała w tym czasie transformacji ustrojowej przechodząc od gospodarki centralnie sterowanej do rynkowej, co wymuszało zmianę funkcjonowania komisji, rewizję podejmowanych przez nią inicjatyw badawczych i form aktywności organizacyjnej. W kwietniu 2017 r. podjęto decyzję, że w najbliższej kadencji komisja skoncentruje swoje działania na przeprowadzeniu dyskusji terminologicznej w zakresie kluczowych dla geografii turystyki pojęć takich jak: „przestrzeń turystyczna”, „krajobraz turystyczny”, „potencjał turystyczny”, „produkt turystyczny” i „funkcja turystyczna”. Podjęto też działania zmierzające do opracowania *Słownika geografii turystyki* oraz opracowania merytorycznego i technicznego mapy *Ośrodki turystyczne w Polsce*. Ambicją komisji jest także powrót do zgłoszonej jeszcze w 1973 r. idei wydania *Atlasu turystyki Polski*, co uzależnione jest jednak od pozyskania środków zewnętrznych, gdyż tak duże przedsięwzięcie nie leży w zakresie finansowych możliwości samej komisji.

BIBLIOGRAFIA

- Liszewski S. (2008), *Powstanie i rozwój geografii turystyki* [w:] Jackowski A., Liszewski S., Richling A. (red.), *Historia geografii polskiej*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, s. 206–219.
- Liszewski S. (2009), *Przestrzeń turystyczna Polski: Koncepcja regionalizacji turystycznej*, [w:] Jażewicz I. (red.), *Współczesne problemy przemian strukturalnych w przestrzeni geograficznej*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, ss. 59–69.
- Rogalewski O. (1970), *Informacja o pracach Komisji Geografii Turystyki*, „Czasopismo Geograficzne”, T. 41, z. 1, s. 142–143.
- Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Geograficznego w 1986 r.* (1987), „Czasopismo Geograficzne”, T. 58, z. 3, s. 383–397.
- Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Geograficznego w 1989 r.* (1991), „Czasopismo Geograficzne”, T. 62, z. 1–2, s. 128–138.
- Warszyńska J. (1993), *Komisja (Sekcja) Geografii Turyzmu (1968–1993)* [w:] Kozłowska-Szczęśna T., Kondracki J., Stankowski W. (red.), *Polskie Towarzystwo Geograficzne w siedemdziesiątą piątą rocznicę działalności*, ZG PTG, Warszawa–Poznań, s. 76–80.
- Warszyńska J., Kurek W. (2007), *Dorobek i aktualne problemy badawcze w zakresie turystyki w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego* [w:] Kurek W., Mika M. (red.), *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, s. 77–90.